

11 Kernvragen aan GS, n.a.v. voorgenomen besluit gedwongen herindeling

Historisch perspectief en Koerswijziging

Elke brief of toelichting begint u met het schetsen van het historisch perspectief, dat 'de discussie over herindeling al 20 jaar op de agenda van Scherpenzeel staat'. Onze beleving is dat niet. Wij zijn ons ervan bewust dat dit een periodiek terugkerend thema zal blijven. Maar sinds de afgeketste fusie met Renswoude en Woudenberg is onze koers nu al 10 jaar dezelfde: zelfstandigheid. Wel zijn we het met u eens dat Scherpenzeel te lang heeft gewacht met het doen van investeringen die nodig waren om ook naar de toekomst toe op verantwoorde wijze zelfstandig te blijven.

Sinds het rapport 'Regie over de Toekomst van Scherpenzeel' (Stuurgroep, oktober 2019) is hierin echter een radicale koerswijziging opgetreden, door ons college ook wel omschreven als een 'historische koerswijziging'. Nadat raadsbreed de conclusies uit dit rapport waren onderschreven, is in de Begroting 2020 - 2023 incidenteel budget vrijgemaakt om per direct de benodigde organisatieversterking te adresseren (ten aanzien van strategische capaciteit was dat reeds in gang gezet). Deze lijn is doorgezet in de financiële onderbouwing van het Raadsbesluit van 9 december 2019. In de Kadernota 2021-2024 is in lijn daarmee vanaf 2022 de **structurele** dekking van deze organisatieversterking gewaarborgd.

- 1. Onderschrijft u deze historische koerswijziging en bent u het met ons eens dat de zelfstandige koers van Scherpenzeel niet moet worden beoordeeld op basis van de oude koers, maar van de gewijzigde koers zoals die in de Begroting 2020, het Raadsbesluit van 9 december 2019 en in de Kadernota 2021-2024 is uitgewerkt?**

Wat is het probleem?

Tijdens de raadsvergadering in Barneveld op 4 juni jl. gaf u aan dat u problemen voor wilt zijn. Eerder die avond gaf u in onze raadsvergadering in Scherpenzeel aan dat u 'in financiële zin nu geen reden ziet tot paniek'. U uitte met name twijfels ten aanzien van de lange termijn en het tempo waarop de eerstkomende jaren investeringen worden gedekt uit de Algemene Reserve. U noemt in dit kader een bedrag van 17-18 miljoen.

Voor de lange termijn verhogen we onze structurele **inkomsten**, zodat we de benodigde structurele investeringen in organisatie, voorzieningen en dienstverlening structureel kunnen dekken, ook na de horizon van ons meerjarenperspectief (2024). Inkomsten die nog niet zeker zijn (o.a. Rijksbijdrage Jeugdzorg € 165 K) zijn niet ingeboekt, wat tot structurele meevallers kan leiden.

De eerstkomende jaren wordt inderdaad fors incidenteel geïnvesteerd in het wegwerken van achterstanden en in een ingroeimodel waarmee de volledige structurele lastenverzwaring niet in 1x hoeft te worden doorgevoerd.

Ook in de combinatie Breehoek – Gemeentehuis wordt geïnvesteerd. Daar staan echter incidentele (opbrengst huidig gemeentehuis) en structurele opbrengsten (exploitatieverbetering Breehoek) tegenover.

In de jaren vanaf 2022 wordt enkel incidenteel geïnvesteerd in projecten voor de samenleving (naar verwachting gemiddeld 4,5 ton op jaarbasis). Tegenover onze incidentele uitgaven staat een verwachte opbrengst uit grondexploitaties van € 15-20 mln. tot 2030. Bovendien beschikken we over aanzienlijke reserves om tegenvallers op te vangen, zoals onze reserve Sociaal Domein (€ 1,3 mln.). Scherpenzeel heeft geen schulden (schuldquote -0,6%).

2. Welke specifieke financiële problemen ziet u voor Scherpenzeel, die voor andere gemeenten niet gelden?

Het Beleidskader Arhi stelt:

Bij evidente bestuurskrachtproblemen van gemeenten, waarvoor zijzelf geen oplossingen weten te bereiken, kan de verantwoordelijkheid van provincies met zich meebrengen dat zij gebruik maken van hun bevoegdheden in de Wet Arhi om sturing te geven aan de discussie en een modererende rol op te pakken die kan leiden tot een door de provincie geïnitieerd herindelingsadvies. Bij evidente bestuurskrachtproblemen kan gedacht worden aan het niet meer in staat zijn tot het organiseren van adequate dienstverlening richting inwoners of het niet in staat zijn tot het leveren van de nodige bijdrage aan het realiseren van maatschappelijke opgaven.

3. Welke evidente bestuurskrachtproblemen ziet u in dit kader?

Het nut van spiegelen

Een van de zaken die u ons zwaar aanrekent, is het feit dat in de (aanloop naar de) Kadernota het alternatief 'Herindeling met Barneveld' niet volwaardig is afgezet tegen de zelfstandige koers. In uw brief van 20 november 2019 heeft u ons dat aangeraden te doen, maar tegelijkertijd aangegeven dat onze raad hierin een eigen afweging moest maken en dat wij de consequenties van deze keuze zouden moeten uitwerken in de Kadernota 2021. Omdat in najaar 2019 geen verdere verdieping mogelijk was (Barneveld gaf aan pas nader te willen verkennen nadat de keuze voor herindeling was gemaakt) hebben wij in december 2019 onze keuze op basis van de raadsbreed gedeelde analyse gemaakt. In reactie op ons raadsbesluit heeft u in uw brieven van 19 december 2019 en 6 februari 2020 herhaald dat de Kadernota voor u een ijkmoment was en zijn telkens 5 randvoorwaarden benoemd. Spiegelen aan herindeling maakte daar geen onderdeel van uit en is voor ons nieuw.

4. Wat was voor u de reden om de spiegeling als additionele eis in te brengen, gezien ons (in democratische meerderheid genomen) raadsbesluit van 9 december 2019 en het primaat dat in dit traject - ook door u - bij onze raad is weggelegd?

Barneveld als oplossing

Sinds de brief van de Commissaris dd. 22 juli 2019 is zowel ambtelijk als bestuurlijk door Scherpenzeel en Barneveld geïnvesteerd in het ophalen en delen van informatie. Zoals hierboven aangegeven huldigde Barneveld in het najaar van 2019 het (begrijpelijke) standpunt dat nadere uitwerking van herindeling (o.a. analyse op taakveldniveau, overeenstemming over gezamenlijke ambities voor voorzieningen en dienstverlening) wat Barneveld betreft pas aan de orde was na een expliciete keuze van Scherpenzeel voor herindeling met Barneveld. In onze analyse van herindelingsscenario's is daarom steeds voorzichtigheidshalve het meest gunstige perspectief (voor herindeling) gekozen, ook als er reden was om anders te veronderstellen¹.

Barneveld stelt dit jaar geen Kadernota met financieel meerjarenperspectief op. In hun brief van 25 mei 2020 stellen B&W van Barneveld ten aanzien hiervan *'Het is voor ons niet mogelijk om op dit onderwerp een gedegen reactie te formuleren'*.

In uw brief aan de Minister d.d. 4 juni 2020 schrijft u: *'Naar onze mening kan feitelijk worden onderbouwd dat een fusie met Barneveld aanmerkelijk minder investering vraagt en zonder lastenverzwaring voor de inwoner tot dezelfde of op onderdelen zelfs betere resultaten voor de inwoners en ondernemers van Scherpenzeel kan leiden.'*

- 5. Wat is de reden dat u de onderbouwing van uw bewering dat herindeling 'goedkoper en beter' is niet heeft ingebracht ten behoeve van de beraadslagingen tussen Scherpenzeel en Barneveld sinds juli 2019 en kunt u ons deze onderbouwing alsnog geven?**

Financieel perspectief Barneveld

Sinds onze Stuurgroep-analyse in 'Regie over de Toekomst van Scherpenzeel' (oktober 2019) is veel nieuwe informatie verschenen, die ons in onze overtuiging heeft gesterkt dat zelfstandigheid inderdaad de beste, efficiëntste en meest logische manier is om de ambities voor Scherpenzeel te realiseren.

In dit kader denken wij onder meer aan:

- Het feit dat de Kadernota aantoont dat de benodigde investeringen in een toekomstbestendige, zelfstandige gemeente realiseerbaar zijn met minder bezuinigingen op voorzieningen en tegen lagere kostenstijgingen voor onze inwoners dan in oktober 2019 (en zelfs in het Raadsbesluit van december 2019) was voorzien.
- Tijdens de beeldvormende PS-vergadering bleek uit vragen dat er door de provincie geen scan gemaakt is van de financiële situatie van de nieuwe te vormen gemeente.
- GS vanuit het Inter Bestuurlijk Toezicht wel een beeld heeft van de financiën van Barneveld.

- 6. Op grond waarvan is GS van mening dat het financiële perspectief van Scherpenzeel na een fusie met Barneveld verbetert?**

¹ Zo stelt 'Zelfbewust Scherpenzeel' (SvdL, 2019) dat de investering in 'basis op orde' (1,2 mln. organisatieversterking) ook in het geval van herindeling noodzakelijk is. Desondanks ging onze analyse daar niet van uit.

Tijdens uw toelichting in de raad van Barneveld op 4 juni jl. spreekt u over 'een knappe bruid', maar wijst u er ook op dat u voornemens bent om vanaf het moment dat de Arhi procedure in gang wordt gezet een vorm van preventief financieel toezicht toe te passen in zowel Barneveld als Scherpenzeel, want *'er is altijd een onbestemd verlangen bij een gemeenteraad om vlak voor het uur U nog allerlei mooie dingen te doen'*.

(<https://ibabsonline.eu/Agenda.aspx?site=barneveld&agendaId=d82a777d-0eae-45c9-a6cf-d80d042a22e3&FoundIDs=&year=2020> vanaf 0050:30)

- 7. Klopt het dat de provincie het preventief toezicht per direct wil toepassen na de start van de Arhi procedure (in plaats van pas op het moment dat GS een herindelingsontwerp / advies / voorstel vaststelt, zoals gebruikelijk) en welk voordeel levert dat voor Scherpenzeel op?**

Maatschappelijk perspectief Barneveld

Andere recente informatie heeft betrekking op De Breehoek en onze gewaardeerde² maatwerk dienstverlening en inzet op preventie in het sociaal domein.

Recent onderzoek (<https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/nieuws/sociale-wijkteams-dwalen-af.13526252.lynkx>) toont aan dat juist de aanpak, waar wij in Scherpenzeel voor kiezen (laagdrempelige toegang dicht bij onze inwoners, inzet op vroegsignalering door onze eigen ambulante hulpverleners en maatwerk met selectieve doorverwijzing) node gemist wordt in de meeste gemeenten. Barneveld heeft daarentegen gekozen voor een regierol met specifieke doorverwijzing.

- 8. Welke verbeteringen ziet GS (ten opzichte van de huidige werkwijze in Scherpenzeel) in het sociaal domein na fusie met Barneveld?**

In de huidige situatie is het voorzieningenniveau in Scherpenzeel minimaal gelijk aan, en in de meeste gevallen aanmerkelijk hoger dan in de kernen van Barneveld. Onze uitgaven per inwoner zijn daar ook naar! Naast onze zelfstandige bibliotheek, het zwembad en Sportpark De Bree heeft De Breehoek een bijzondere positie in ons voorzieningenniveau. Draaijer & Partners (2020) toont aan dat als de gemeente Scherpenzeel intrekt bij De Breehoek er in dat geval per direct een gecombineerde netto-exploitatieverbetering kan worden behaald van € 130 K. In een volledig vernieuwde Breehoek is bovendien ruimte voor een bibliotheek in de centrale hal en voor concentratie van het Scherpenzeelse welzijnsaanbod. Daarbij onderbouwt Draaijer & Partners dat de synergievoordelen die hiermee ontstaan op termijn reëel perspectief bieden op verdere exploitatieverbetering. Dit in tegenstelling tot de variant herindeling, waarin het exploitatietekort van De Breehoek oploopt van € 290 K naar € 400 K op jaarbasis en het bestaan van de bibliotheek afhankelijk blijft van de huidige subsidie van € 200 K.

- 9. Welke concrete garanties en verbeteringen ziet GS voor het voorzieningenniveau in Scherpenzeel na fusie met Barneveld, en welke oplossing biedt GS voor het (in geval van herindeling) oplopende exploitatietekort van de Breehoek?**

² Klanttevredenheidsonderzoek 2019, Blue Zone Jeugdzorg (CBS, top 6 Nederland)

Tijdens uw toelichting op 4 juni jl. in onze raad heeft gedeputeerde Markink aangegeven (zie https://www.youtube.com/watch?v=FeCXw_IOTlg&t=1920s vanaf 39:00) *‘Het gaat niet om de gemeente Scherpenzeel. (...) Het uiteindelijke doel is dat u kunt waarborgen voor de inwoners, de bedrijven, de voorzieningen in Scherpenzeel. Dat u die kunt waarborgen. Dat is het uiteindelijke doel, en niet de gemeente Scherpenzeel. Dat klinkt hard, maar zo denken wij er over. Maar dat geldt ook andersom, voor de provincie Gelderland. Als daar van ons een andere opstelling, een andere samenwerking nodig is, dan zullen we dat ook doen. Dat is denk ik volwassen openbaar bestuur.’*

Uit het gespreksverslag van het monitoringsoverleg d.d. 9 april 2020 lezen wij over een *‘Aanbod van de provincie om mogelijk te faciliteren bij instandhouding van voorzieningen (als er sprake is van een herindeling).’* Tijdens de toelichting van gedeputeerde Markink op 4 juni jl. in Barneveld.

(<https://ibabsonline.eu/Agenda.aspx?site=barneveld&agendaId=d82a777d-0eae-45c9-a6cf-d80d042a22e3&FoundIDs=&year=2020> vanaf 0051:35) blijkt dat hier sprake is van een financiële impuls in het geval van herindeling, al dan niet gekoppeld aan voorzieningen.

10. Aan welk bedrag mogen wij denken en is GS bereid om eenzelfde financiële ondersteuning te bieden aan de zelfstandige gemeente Scherpenzeel?

Is zelfstandigheid überhaupt een optie?

In uw brief van 4 juni 2020 geeft u aan: *‘We zullen dan ook – indien de gemeenteraad deze kadernota overneemt op 9 juli a.s. – een artikel 8 procedure Wet Arhi starten.’*

11. Is er een scenario denkbaar waarbij u de art. 8 Arhi procedure niet gaat starten en zo ja op welke (concrete) punten moet de Kadernota dan worden bijgesteld?